

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ НАДАННЯ АДВОКАТОМ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

сучасне життя диктує такі умови, за яких потреба у правових послугах виникає мало не щодня. однак, далеко не кожний пересічний громадянин може дозволити собі скористатися послугами професійного юриста.

ст. 59 конституції гарантує право на правову допомогу кожному громадянину України. у випадках, передбачених законом, ця допомога надається безплатно. кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

15 серпня 2012 року набрав чинності новий Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». крім важливих питань професійного самоврядування, Закон регулює і певні особливості надання адвокатами безоплатної вторинної правової допомоги, проте, аналізуючи цей закон і Закон «Про безоплатну правову допомогу» знаходимо багато розбіжностей між ними, які потребують пояснень. і для того, щоб забезпечити належний рівень надання безоплатної правової допомоги, участь у ній адвоката, і тим самим домогтися забезпечення одного з головних прав людини – права на безоплатну правову допомогу, варто звернути на ці розбіжності значно більшу увагу.

у пункті 2 статті 2 Закону «Про безоплатну правову допомогу» вказано, що надання правової допомоги на благодійних засадах регулюється статутами юридичних осіб та законодавством про благодійну діяльність. втім, чинний Закон «Про благодійництво та благодійні організації» правову допомогу взагалі не згадує. тому актуальним стає питання, чи зможуть адвокати, адвокатські бюро чи адвокатські об'єднання надавати безоплатну вторинну правову допомогу за власною ініціативою, без посередництва центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги?

відповідь на це питання може істотно відрізнятись залежно від тлумачення окремих норм Закону. Зокрема, згідно з пунктом 1 статті 25 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» порядок та умови залучення адвокатів до надання безоплатної правової

допомоги встановлюються виключно законом. З одного боку, це начебто гарантує права адвокатів як суб'єктів професійної діяльності. З іншого, стає незрозумілим, чи зможе адвокатське бюро чи адвокатське об'єднання на законних підставах встановлювати порядок та умови надання безоплатної вторинної правової допомоги у своїх статутах, як передбачено Законом «Про безоплатну правову допомогу». адже про відповідні права адвокатських бюро та адвокатських об'єднань у статтях 15 та 16 Закону не йдеться, і вузьке тлумачення цієї норми обмежить їх право на надання безоплатної правової допомоги. указане припущення підтверджується тим, що підпункт 4 пункту 1 статті 26 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» процесуально регулює надання безоплатної допомоги лише дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Ще одну проблему становить те, що зміни до процесуальних кодексів передбачають надання безоплатної правової допомоги лише за дорученням органу (установи), уповноваженої на надання такої допомоги.

По суті, лише представником у справах про адміністративні правопорушення можуть бути – крім адвокатів – також інші фахівці у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги. але якщо йдеться про Закон «Про безоплатну правову допомогу», то він таке право надає знову-таки виключно адвокатам, включеним у спеціальний реєстр міністерства юстиції.

так само відсутність закону про статус юридичних клінік ставить під сумнів їх можливість надавати вторинну правову допомогу інакше, ніж через посередництво викладачів-адвокатів.

Надзвичайно важливими для належного надання правової допомоги виглядають підпункти 6 та 7 пункту 1 статті 28 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», котрі визначають підстави для відмови адвоката в наданні правової допомоги. По-перше, відмова є законною, якщо надання правової допомоги суперечитиме інтересам адвоката, членів його сім'ї або близьких родичів, адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання, учасником яких є адвокат. По-друге, якщо адвокат надає правову допомогу іншій особі, інтереси якої можуть суперечити інтересам особи, яка звернулася щодо укладення договору правової допомоги. таким чином, адвокат, включений у реєстр міністерства юстиції та зобов'язаний на-

давати допомогу, скажімо, малозабезпеченій особі, і водночас надає правову допомогу іншій стороні справи, наражається на дуже серйозний конфлікт інтересів та проблеми у застосуванні статті 24 Закону «Про безоплатну правову допомогу» щодо відмови у наданні правової допомоги. адже професійні обов'язки адвоката забороняють відмовляти у наданні правової допомоги крім випадків, установлених законом. і коли закон мовчить, хіба що акти органів адвокатського самоврядування зможуть врегулювати такі ситуації, коли адвокат, наприклад, за контрактом з центром із надання безоплатної вторинної правової допомоги представляє в суді одну сторону, а адвокатське бюро чи адвокатське об'єднання, учасником якого він є, представляє іншу сторону.

Питання виникають також і щодо оцінки якості надання безоплатної правової допомоги, яка проводиться виключно за зверненнями органів місцевого самоврядування або органів, уповноважених законом на надання безоплатної правової допомоги. рада адвокатів регіону має створювати спеціальні комісії з оцінки якості, повноти і своєчасності надання адвокатами безоплатної правової допомоги, проте чинне законодавство виключає відповідні звернення клієнтів, незадоволених якістю правової допомоги.

Подібна норма – визнається обмеженням прав людини і піддаватиме сумніву належне застосування принципів незалежності та уникнення конфлікту інтересів.

для виправлення ситуації, що склалася, потрібно створити ефективний механізм реалізації гарантованого конституцією України права на безоплатну правову допомогу, чим забезпечити активну і безперешкодну участь адвоката в забезпеченні цього права.